

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного
управління та національної безпеки
Кафедра правознавства
Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ПЕТРОВСЬКА ЮЛІЯ РУСЛАНІВНА

УДК 347.79:341.123

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**МІЖНАРОДНИЙ ТРИБУНАЛ ООН З МОРСЬКОГО ПРАВА:
СТРУКТУРА І ФУНКЦІЇ**

081 «Право»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

_____Петровська Ю. Р.

Керівник роботи
Скулиш Євген Деонізієвич
доктор юридичних наук, професор

Житомир 2021

Висновок кафедри правознавства за результатами попереднього захисту:

_____
Протокол засідання кафедри правознавства № __ від « 08 » грудня 2021 р.

Завідувач кафедри правознавства

к.ю.н., доцент

_____
(підпис)

Р. Д. ЛЯШЕНКО

« __ » ____ 2021 р.

Результати захисту випускної кваліфікаційної роботи

Здобувача вищої освіти Петровська Юлія Русланівна захистила кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____
(підпис)

Т.П. СВЯТОГОР

АНОТАЦІЯ

Петровська Ю. Р. Міжнародний трибунал з морського права: структура і функції. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 081 – Право. – Поліський Національний Університет, Житомир, 2021.

У роботі досліджено загальні положення щодо МТМП в Конвенції ООН по морському праву; визначено місце МТМП серед інших судів і арбітражів; розглянуто спори про негайне звільнення затриманих судів; досліджено практику МТМП в області прийняття тимчасових заходів правового захисту; окреслено порядок вирішення МТМП суперечок про делімітацію і про запаси меч-риби; розглянуто діяльність Камери у спорах, що стосуються морського дна, як частини МТМП; охарактеризовано компетенція Камери по спорах, що стосуються морського дна.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення й висновки кваліфікаційної роботи можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – для подальшого вивчення і дослідження теми діяльності Міжнародного трибуналу з морського права; нормотворчій діяльності – у процесі реформування та удосконалення вітчизняного законодавства, щодо використання благ Світового океану.

Ключові слова: Міжнародний трибунал ООН з морського права, Камера зі спорів, що стосуються морського дна, міжнародне право, морське право, морське дно за межами національної юрисдикції (Район).

ANNOTATION

Petrovskaya Y. R. International Tribunal for the Law of the Sea: structure and functions. - Qualification work on the right of manuscript.

Qualification work for the degree of Master of Arts in speciality 081 - Law. - Polissia National University, Zhytomyr, 2021.

The paper examines general provisions on ITLOS in the UN Convention on the Law of the Sea; defines the place of ITLOS among other courts and tribunals; considers disputes on immediate release of detained vessels; examines the practice of ITLOS in the field of interim relief measures; defines the procedure of ITLOS resolution of delimitation and swordfish stock disputes; examines the activity of the Seabed Disputes Chamber as part of the ITLOS; characterizes the competence of the Seabed Disputes Chamber.

The practical significance of the results is that the provisions and conclusions of the qualification work can be used in the research field - for further study and research on the subject of the International Tribunal for the Law of the Sea; normative activity - in the process of reforming and improving domestic legislation regarding the use of the benefits of the oceans.

Keywords: International Tribunal is the UN for the Law of the Sea, Seabed Disputes Chamber, international law, law of the sea, seabed beyond national jurisdiction (Area).

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. МІЖНАРОДНИЙ ТРИБУНАЛ З МОРСЬКОГО ПРАВА В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ МОРСЬКИХ СУПЕРЕЧОК	9
1.1. Загальні положення щодо МТМП в Конвенції ООН по морському праву....	9
1.2. Особливе місце МТМП серед інших судів і арбітражів	13
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ	16
РОЗДІЛ 2. КОМПЕТЕНЦІЯ МТМП ПРИ ВИРІШЕННІ СПОРІВ У РІЗНИХ СФЕРАХ ОКЕАНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	17
2.1. Спори про негайне звільнення затриманих судів	17
2.2. Практика МТМП в області прийняття тимчасових заходів правового захисту.....	21
2.3. Вирішення МТМП суперечок про делімітацію і про запаси меч-риби	25
ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ	30
РОЗДІЛ 3. ХАРАКТЕРИСТИКА КАМЕРИ ПО СПОРАХ, ЩОСТОСУЮТЬСЯ МОРСЬКОГО ДНА	31
3.1. Камера у спорах, що стосуються морського дна, як частина МТМП	31
3.2. Компетенція Камери по спорах, що стосуються морського дна	36
ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ	40
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44

ВСТУП

Актуальність теми визначається, перш за все, величезним значенням, яке Світовий океан грає у житті людства. Це основна транспортна артерія (близько 90% усіх міжнародних перевезень здійснюється морем) та «легені» планети (2/3 кисню виробляється Світовим океаном). Постійно зростає роль морських просторів як джерела отримання мінеральних ресурсів, насамперед вуглеводнів.

Минуло майже 45 років з того часу, як людство з честю вирішило важке завдання, встановивши універсальні правові рамки діяльності у Світовому океані. У 1982 р. було укладено Конвенцію ООН з морського права, яку називають «Конституцією океанів», тому що в ній встановлені основні положення, що регулюють буквально всі галузі морської діяльності, та в якій бере участь переважна більшість держав.

Одна з багатьох новацій, запроваджених Конвенцією, – це обов’язкова процедура вирішення спорів, яка передбачає вибір кожним учасником Конвенції одного або більше судових органів, перерахованих у Конвенції, для вирішення його суперечок про тлумачення та застосування її положень. Міжнародний трибунал з морського права – це відносно новий судовий орган, який, поряд з факультативною компетенцією, якою наділені всі міжнародні суди та арбітражі, має також обов’язкову компетенцію щодо деяких категорій суперечок.

Всеосяжний характер Конвенції ООН з морського права зробив неминучою компромісність, тобто не повна ясність багатьох її положень. Тому майже одразу після утворення Трибуналу держави почали звертатися до нього з різних правових позицій, займаних ними з окремих аспектів Конвенції. Займаючись вирішенням спірних питань по суті та встановлюючи процесуальні рамки розгляду, Трибунал постійно стикається з необхідністю тлумачення багатьох статей Конвенції, іноді до окремих термінів.

Діяльність Трибуналу має велике значення і тому, що у його повноваження входить оцінка правового регулювання діяльності держав по

видобутку мінеральних ресурсів глибоководного району морського дна, який отримав статус «спільної спадщини людства», абсолютно нової правової концепції [1, с. 4].

Для правильної оцінки як місця Трибуналу у системі мирного вирішення міжнародних суперечок, а також його ефективності в плані сприяння встановлення надійного правопорядку у Світовому океані, необхідно уважно розглянути його правовий статус, методи його роботи та ту позицію, яку він займає з конкретних питань.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є вивчення діяльності Міжнародного трибуналу з морського права та з'ясування його ефективності як нової міжнародної судової установи.

Для цього в дослідженні поставлено такі завдання:

- проаналізувати загальні положення щодо МТМП в Конвенції ООН по морському праву;
- визначити місце МТМП серед інших судів і арбітражів;
- розглянути спори про негайне звільнення затриманих судів;
- дослідити практику МТМП в області прийняття тимчасових заходів правового захисту;
- окреслити порядок вирішення МТМП суперечок про делімітацію і про запаси меч-риби;
- розглянути діяльність Камери у спорах, що стосуються морського дна, як частини МТМП;
- охарактеризувати компетенція Камери по спорах, що стосуються морського дна.

Об'єктом дослідження є роль Міжнародного трибуналу з морського права як міжнародного судового органу в області забезпечення панування права та дотримання положень Конвенції ООН щодо морського права.

Предметом дослідження є міжнародні нормативні правові акти, що регламентують діяльність Міжнародного трибуналу з морського права, відповідна арбітражна практика та наукова доктрина

Методи дослідження. Методологічну основу кваліфікаційної роботи складають методи: історичний – використовувався при розгляді історичної ретроспективи становлення та формування Міжнародного трибуналу з морського права (*підрозділ 1.1.*), логічний – допоміг осмислити об’єкт дослідження (*підрозділи 1.2., 2.1., 2.2., 3.1.*), системний – був використаний для дослідження об’єкта як цілісної множини елементів в сукупності відношень і зв’язків між ними (*підрозділи 1.2., 2.1., 2.2., 3.1., 3.2.*) формально-юридичний - використовувався при розгляді положень міжнародних актів, що застосовувались при вирішенні МТМП спорів (*підрозділ 2.1., 2.2. 3.2.*)

Апробація результатів дослідження. Окремі результати та висновки, отримані в ході проведеного дослідження, були предметом обговорення на засіданні кафедри та науково-практичних конференціях, а також опубліковані в Електронному науковому фаховому виданні «Юридичний науковий електронний журнал» № 10, 2021 (ст. 571-574)

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення й висновки кваліфікаційної роботи можуть бути використані у: *науково-дослідній сфері* – для подальшого вивчення і дослідження теми діяльності Міжнародного трибуналу з морського права; *нормотворчій діяльності* – у процесі реформування та удосконалення вітчизняного законодавства, щодо використання благ Світового океану.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (34 найменування).

РОЗДІЛ 1. МІЖНАРОДНИЙ ТРИБУНАЛ З МОРСЬКОГО ПРАВА В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ МОРСЬКИХ СУПЕРЕЧОК

1.1. Загальні положення щодо МТМП в Конвенції ООН по морському праву

Міжнародний трибунал з морського права – нова судова установа, створена учасниками Третьої конференції з морського права [1, с. 5] і стала частиною системи засобів мирного вирішення міжнародних спорів, пов'язаних з діяльністю у Світовому океані.

Можна виділити дві групи норм Конвенції, які стосуються Трибуналу. Це розд. 2 ч. XV і Додаток VI - Статуту Міжнародного трибуналу з морського права [2]. У розд. 2 містяться положення, що стосуються всіх судових та арбітражних органів, згаданих у ч. XV Конвенції. Статут регулює деталі діяльності Трибуналу. Тому, ряд науковців цілком обґрунтовано кваліфікує співвідношення між цими двома групами норм як загальні норми (положення ч. XV) та спеціальні норми (положення Статуту). Такий висновок він робить із того, що у положеннях ч. XV встановлюється компетенція як Трибуналу, а також інших судових установ, які вирішують суперечки: Міжнародний судовий арбітраж та спеціальний арбітраж (ст. 286–299), тоді як Статут Трибуналу спеціально визначає компетенцію цього органу стосовно умов його функціонування.

Відповідно до ст. 16 Статуту Міжнародний трибунал розробив свій Регламент, прийнятий 28 жовтня 1997 р. [3]. Того ж дня Суд ухвалив допоміжний документ під назвою «Керівні вказівки щодо підготовки та подання справ до Трибуналу». Відповідно до ст. 40 Регламенту 31 жовтня 1997 р. Суд з морського права прийняв Резолюцію «Про внутрішню судову практику Трибуналу» [4].

Відповідно до ст. 1 Статуту Трибуналу, його штаб-квартира знаходиться в «вільному ганзейському місті» Гамбурзі (Федеративна Республіка Німеччина),

Проте Суд має право проводити засідання та виконувати свої функції там, де визнає за потрібне [2].

Упорядниками Конвенції в ході їх роботи було активно використано досвід існування інших міжнародних судів, особливо Міжнародного суду ООН. Це повною мірою позначилося на нормах, що визначають організацію Трибуналу. Як свідчить ст. 2 Статуту, Суд складається з колегії у складі 21 незалежного члена (судді), які обираються таємним голосуванням державами – учасниками Конвенції ООН з морського права з числа осіб, які користуються найвищою репутацією неупередженості та справедливості і є визнаними авторитетами у сфері морського права. І далі там же сказано, що у складі Трибуналу загалом має бути забезпечене представництво основних правових систем світу та справедливий географічний розподіл.

Крім того, згідно з п. 2 ст. 3 Статуту, у складі Трибуналу має бути не менше трьох членів від кожної географічної групи, встановленої Генеральною Асамблеєю ООН. Щодо останнього положення уточнення внесено у 1996 р. п'ятою нарадою держав-учасниць Конвенції, і з того часу у ході виборів суддів це уточнення не піддається сумніву. Воно передбачає обрання: п'ятьох суддів від Азії; п'ятьох суддів від Африки; чотирьох суддів від Латинської Америки та Карибського басейну; чотирьох – від Західної Європи та інших країн; трьох – від Східної Європи [2].

Стаття 4 Статуту встановлює, що обраними до Суду вважаються кандидати, які отримали найбільшу кількість голосів, але не менше двох третин голосів присутніх та беруть участь у голосуванні держав-учасниць за умови, що така більшість включає більшість держав-учасників.

У ст. 5 передбачено, що члени Трибуналу обираються терміном на дев'ять років та можуть бути переобрані. Строк повноважень семи членів із числа членів першого складу спливає через три роки, а строк повноважень ще семи членів спливає через шість років. Судді повинні виконувати свої повноваження до того часу, доки не відбудеться заміщення; а у разі заміщення вони закінчують будь-

який розгляд, розпочатий ними до дати їхнього заміщення, як передбачено у ст. 5 [2].

З метою забезпечення незалежного виконання правосуддя у ст. 7 сказано, що жоден член Трибуналу не може виконувати будь-яких політичних чи адміністративних обов'язків і повинен утримуватися від участі в «несумісній діяльності». З іншого боку, ст. 8 забороняє членам Трибуналу брати участь у вирішенні будь-якої справи, в якій він раніше брав участь як представник, повірений або адвоката однієї зі сторін, або як член Національного або Міжнародного суду, або в іншій якості.

Незалежність самих суддів забезпечується кількома способами. Ні один суддя не може бути відсторонений від посади інакше як якщо він на «одноголосну думку інших членів Трибуналу» перестає відповідати вимогам (ст. 9). Оклади, надбавки та винагороди членів Суду встановлюються на нарадах країн – учасників Конвенції з урахуванням робочого навантаження Трибуналу та не може бути зменшено протягом терміну служби (ст. 18) [5, с. 103].

Під час виконання обов'язків у Трибуналі його члени, як сказано у ст. 10, користуються дипломатичними привілеями та імунітетами. Ці привілеї та імунітети були докладно визначені в Угоді про привілеї та імунітети Трибуналу, прийнятій 23 травня 1997 р. під час сьомої наради держав – учасниць Конвенції. Угода набула чинності 30 грудня 2001 року [6]. Привілеї суддів та Трибуналу на території Німеччини також визначено в Угоді про умови перебування штаб-квартири Міжнародного трибуналу, укладеній між Трибуналом та ФРН 14 грудня 2004 р.

Витрати Трибуналу несуть держави-учасниці, та Орган з морського дна на умовах і в порядку, що визначаються на нарадах держав-учасників (ст. 19). Якщо стороною у суперечці, яку представляє Трибунал, є суб'єкт, який не є державою, або Органом з морського дна, Суд визначає суму, яку дана сторона повинна внести на покриття видатків Трибуналу.

Концептуально організаційну структуру Трибуналу побудовано так само, як структуру Міжнародного суду: Міжнародний трибунал з морського права

складається з голови, заступника голови, інших суддів Трибуналу, камер, секретаря, його заступника та інших посадових осіб Трибуналу.

Голова та заступник голови обираються Трибуналом на три роки та можуть бути переобрані. Голова відіграє центральну роль у тому, що стосується роботи Трибуналу та його управління. Голова направляє цю роботу, контролює адміністрацію та головує на всіх засіданнях Трибуналу.

В Статуті передбачено також порядок призначення суддів ad hoc. Якщо у складі Трибуналу при розгляді будь-якої суперечки знаходиться член, який перебуває в громадянстві однієї сторони, будь-яка інша сторона в суперечці може обрати будь-яку особу для участі як члена Трибуналу. Якщо у складі Трибуналу при розгляді будь-якої суперечки немає жодного члена, який перебуває в громадянстві сторін, то кожна з цих сторін може обрати будь-яку особу для участі як член Трибуналу. Якщо у кількох сторін є спільний інтерес, то вони з метою призначення судді ad hoc розглядаються як одна сторона. При цьому судді ad hoc мають відповідати вимогам, викладеним у ст. 2, 8 та 11 Статуту. Вони беруть участь у прийнятті рішення на умовах повної рівності з колегами [5, с. 106].

Секретар Трибуналу та його заступник призначаються Трибуналом терміном на п'ять років із кандидатів, запропонованих його членами (ст. 32 та 33 Регламенту). Секретар очолює секретаріат та у виконанні своїх функцій несе відповідальність перед Трибуналом. Його функції регулюються положеннями ст. 36 Регламенту.

Важливою частиною Суду є камери. Найзначніше явище – це створення камери зі спорів, що стосуються морського дна. Вона має статус постійно діючого підрозділу Трибуналу зі своєю компетенцією, про що докладніше йтиметься в розділі 3. Нормативною основою діяльності цієї камери є ч. XI р. 5 Конвенції та ст. 14 Статуту Трибуналу.

Передбачено також цілу низку так званих спеціальних камер, які можуть функціонувати у межах Трибуналу (ст. 15 Статуту). Ці камери будуються на зразок камер, передбачених Статутом Міжнародного суду. У рамках Трибуналу

з морського права можуть бути сформовані камери трьох категорій: для розгляду певних категорій спорів, для розгляду конкретного спору, для розгляду спорів у порядку спрощеного судочинства.

Дві камери першої категорії були сформовані у 1997 р.: для спорів про рибальство та для спорів про охорону морського середовища. У ці камери Судом призначаються судді терміном трохи більше трьох років. Камера спрощеного судочинства у складі п'яти суддів створюється щороку. За посадою до цієї камери входять голова та заступник голови. Ця камера може розглядати та вирішувати суперечки в порядку спрощеного провадження [7, с. 571-572].

Якщо сторони не просять розгляд справи камерою, вона слухається повним складом Трибуналу. Рішення, прийняте будь-якою камерою, вважається винесеним самим Судом.

Таким чином, загальні положення формування та діяльності Трибуналу фактично збігаються з тим, що вироблено практикою інших міжнародних судів.

1.2. Особливе місце МТМП серед інших судів і арбітражів

Основна особливість Трибуналу полягає у його компетенції. Загальні положення щодо діяльності Трибуналу з метою аналізу слід розділити на дві частини: ті, що зближують його з іншими міжнародними судовими установами, чи, точніше сказати, є такими ж, як і щодо інших судів і ті, що надають Трибуналу з морського права специфічні риси, яких немає в інших судів, згаданих у Конвенції.

Трибунал зближується з іншими судами з наступних показників.

Трибунал з морського права відкритий для держав – учасниць Конвенції ООН з морського права, а також деяких держав, спеціально визначених у ст. 305 Конвенції (це Намібія та самоврядні асоційовані держави) [8]. Можливе також визнання юрисдикції Трибуналу за згодою між сторонами будь-якої певної суперечки (ст. 291 Конвенції та ст. 20 Статуту).

Трибунал має компетенцію на розгляд будь-якої суперечки щодо тлумачення або застосування Конвенції ООН з морського права, поданої йому відповідно до ч. XV Конвенції, а також щодо будь-якої суперечки щодо тлумачення чи застосування міжнародної угоди, пов'язаної з цілями Конвенції ООН з морського права. В будь-якому випадку, у разі сумніву щодо наявності компетенції у Трибуналу ці питання вирішуються самим Судом.

Як застосовне право Трибунал використовує Конвенцію ООН щодо морського права та інші норми міжнародного права, які не є несумісними з Конвенцією. Суд має право також вирішувати справу *ex aequo et bono*, якщо сторони з цим згодні (ст. 293 Конвенції) [8].

Деякі інноваційні положення введені до Конвенції з метою запобігти зловживанню судовим процесом. За ст. 294 Конвенції Суд на прохання однієї зі сторін у суперечці чи з власної ініціативи уповноважений визначати, чи не подане звернення до Суду із порушеннями, передбаченими у ст. 297 Конвенції, «зловживання судовою або арбітражною процедурою якщо воно є *prima facie* цілком обґрунтованим». Якщо Суд визначає, що така вимога є зловживанням судовою чи арбітражною процедурою або є *prima facie* необґрунтованим, він не робить ніяких подальших дій щодо цієї справи. Однак у тій же статті спеціально зазначається, якщо ніщо не зачіпає право сторін у спорі висувати попередні заперечення відповідно до застосовних правил процедури. Розвиток положень про попередні заперечення міститься у ст. 96 Регламенту.

Попереднє заперечення проти юрисдикції Трибуналу чи проти прийнятності звернення чи інших заперечень, яким потрібно рішення до переходу до розгляду справи по суті має бути висунуто в протязі 90 днів із моменту початку процесу розгляду (ст. 97 Регламенту) [3]. Якщо заперечення висунуто, розгляд спору по суті припиняється. Сторонам надано право висувати попереднє заперечення та вимоги проведення попереднього розгляду одночасно.

До компетенції Трибуналу входить тлумачення чи перегляд його власних рішень (ст. 126-129 Регламенту).

Важливою частиною компетенції Трибуналу є його право допускати до участі у справі третіх осіб. Статут передбачає можливість вступу у справу третьої сторони у двох формах (ст. 31 і 32) загалом приблизно так само, як це зроблено у Статуті Міжнародного суду:

– на прохання про вступ у справу з боку держави – учасниці Конвенції, яка вважає, що її інтерес правового характеру може зазнати шкоди вирішенням тієї чи іншої суперечки;

– у разі виникнення питання про тлумачення чи застосування Конвенції, коли на вступ у справу може претендувати будь-яка держава – учасниця Конвенція [3].

Цікаво, що згідно зі ст. 31 Статуту, третя сторона може бути допущена до участі у розгляді незалежно від вибору процедури, зробленого цією стороною за ст. 287 Конвенції.

У Конвенції немає положень, які прямо уповноважують Трибунал давати консультативні висновки; проте у ст. 21 Статуту сказано, що Суд вправі це робити, якщо це спеціально передбачено міжнародною угодою, пов'язаною з цілями Конвенції, а сам запит про консультативний висновок передається Трибуналу будь-яким органом, уповноваженим на те у вигляді угоди (ст. 138 Регламенту) [2].

Особливе місце Міжнародного трибуналу з морського права серед інших обов'язкових засобів вирішення спорів проявляється у процесуальних особливостях розгляду спорів у Трибуналі.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Отож, виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновки до першого розділу роботи.

Міжнародний суд з морського права спочатку задумувався як спеціальний Міжнародний суд для вирішення спорів щодо дослідження та використання глибоководного дна Світового океану, який в ході Третьої конференції з морського права набув статусу загальної спадщини людства. Однак у Конвенцію ООН з морського права 1982 р. Трибунал увійшов як суд, наділений компетенцією на вирішення будь-яких суперечок про тлумачення та застосування Конвенції, а для суперечок щодо «загальної спадщини людства» була передбачена спеціальна Камера з морського дна, яка, будучи частиною Трибуналу, має особливу виняткову компетенцією, що робить її власне «Трибуналом у Трибуналі».

Положення, що регулюють питання створення та діяльності Трибуналу, сформульовані з урахуванням досвіду цілої мережі існуючих нині міжнародних судів та арбітражів, особливо Міжнародного суду, однак через свою специфіку Трибунал має цілу низку особливостей.

Особливе місце Міжнародного трибуналу з морського права серед інших обов'язкових засобів вирішення спорів проявляється у процесуальних особливостях розгляду спорів у Трибуналі. Після звернення сторін, що сперечаються до Трибуналу виникає два види взаємовідносин: взаємовідносини між Трибуналом та сторонами та взаємини між самими сторонами.

РОЗДІЛ 2. КОМПЕТЕНЦІЯ МТМП ПРИ ВИРІШЕННІ СПОРІВ У РІЗНИХ СФЕРАХ ОКЕАНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Спори про негайне звільнення затриманих судів

За майже 25 років діяльності Трибуналу на його розгляд було передано 26 справ: 19 справ були вирішені; одне провадження було припинено в зв'язку з примиренням сторін в грудні 2009 р. [5, с. 102]; ще одне було припинено до того, як Трибунал зміг почати процедуру розгляду; 4 справи ще перебувають на розгляді Трибуналу.

Почнемо розгляд практики Трибуналу з найчисленніших суперечок – про негайне звільнення затриманих суден та екіпажів, потім звернемося до практики розслідування інших категорій спорів, переданих Трибуналу.

Суперечки цієї категорії займають важливе місце у юриспруденції Міжнародного трибуналу з морського права. Крім того, що ці суперечки найчисленніші, в них, як правило, часто зачіпаються розбіжності сторін у тлумаченні тих чи інших положень Конвенції ООН з морського права, так що Трибуналу нерідко доводиться вдаватися до їхнього тлумачення, та його судова функція не обмежується механічним додатком вимірювача до наявних фактів.

Компетенцію на розгляд спорів про негайне звільнення затриманих судів покладено на Міжнародний суд з морського права ст. 292 Конвенції ООН з морського права, яка має назву «Негайне звільнення судна та екіпажу». Оскільки нам неодноразово буде необхідно вертатись до її формулювань, наведемо статтю повністю:

«1. В разі, коли влада держави-учасниці затримує судно, що плаває під прапором іншої держави-учасниці, і стверджується, що держава, що затримує не дотримується положень цієї Конвенції про негайне звільнення судна або його екіпажу після надання розумної застави або іншого фінансового забезпечення, питання про звільнення може бути передано будь-якому суду або арбітражу за згодою сторін або якщо протягом 10 днів з часу затримання такої угоди не буде

досягнуто, суду або арбітражу, визнаному державою, що затримує, згідно зі ст. 287, або Міжнародному трибуналу з морського права, якщо сторони не домовляться про інше.

2. Заява про звільнення може бути зроблена тільки державою прапора судна або від його імені.

3. Суд або арбітраж негайно розглядає заяву про звільнення та займається лише питанням про звільнення без шкоди для розгляду будь-якої справи по суті щодо такого судна, його власника або екіпажу у належному національному органі. Влада держави, що затримує, зберігає право звільнити судно або його екіпаж у будь-який час.

4. Після надання застави чи іншого фінансового забезпечення, визначеного судом або арбітражем, влада затримуючої держави негайно виконують рішення суду чи арбітражу про звільнення судна або його екіпажу» [9, с. 145-146].

О.Л. Колодкін та В.М. Гуцуляк справедливо називають негайне звільнення судна та екіпажу, встановлене ст. 292 Конвенції ООН щодо морського права, найважливішою новелою в міжнародному праві [10], тому що до цього ні в одному міжнародному договорі не було зобов'язання відпускати затримане судно після внесення застави. Той факт, що саме це повноваження Трибуналу використовується державами найчастіше, свідчить про абсолютно вірне рішення укладачів Конвенції, про те, що цей захід справді сприяє безперешкодному здійсненню свободи судноплавства.

Щоправда, навряд можна погодитися із зазначеними вище авторами у тому, що негайне звільнення суду та екіпажу – це, по суті, «прискорена» юридична процедура вирішення міжнародної суперечки, пов'язаної з затриманням судна та екіпажу» [10]. Відповідно до ст. 292, суд або арбітраж при розгляді заяви про звільнення займається лише питанням про звільнення без шкоди для розгляду справи по суті. Це означає, що Суд розглядає лише одні правовідносини – правовідносини між державою, що затримує, і державою прапора. Ці правовідносини складається з положень ст. 73 (1) щодо забезпечення

виконання законів та правил прибережної держави у винятковій економічній зоні 110, ст. 220 (1 та б) щодо забезпечення виконання прибережними державами норм про захист та збереження морського середовища.

Додатковим аспектом для формування правовідносин щодо затримання судна є норми ст. 73 (2) у тому, що стосується виключної економічної зони 112, 226 (1b) у тому, що стосується захисту та збереження морського середовища.

Отже, як справедливо зазначає В.В. Голіцин, ст. 292 Конвенції має чітко конкретні рамки її застосування. «Вказана стаття, – каже він, – застосовується лише у випадках, коли Конвенція прямо передбачає зобов'язання прибережної держави щодо негайного звільнення заарештованого чи затриманого іноземного судна чи екіпажу після надання застави чи іншого фінансового забезпечення» [11, с. 150].

Ідея негайного звільнення затриманих суден та екіпажів з'явилася як спосіб врівноваження інтересів прибережних та неприбережних держав щодо діяльності у винятковій економічній зоні – новий винахід у міжнародному праві. Але, як видно з наведених вище формулювань, вона застосовна і до подій у територіальному морі. Затримання чи арешт іноземного судна в межах власної території, яким є територіальне море, – це міра, що вживається сувереном у межах свого територіального верховенства, для припинення порушень встановленого ним правопорядку. Це положення не може викликати заперечень через те, що саме поняття територіального верховенства, становить загально визнаний принцип міжнародного права.

«Територіальний суверен підпорядковує своїй верховній владі всі організації та особи, які перебувають у межах держави», – читаємо ми у виданому майже півстоліття тому Курсі міжнародного права [12, с. 124]. Отже, прибережна держава вправі вживати заходів підтримки встановленого правопорядку. Недарма у Конвенції прямо передбачено право прибережної держави проводити розслідування щодо судна, що знаходиться в порту, тобто у внутрішніх водах (ст. 220(1)), і в територіальному морі (п. 2, 3, 5, 6 тієї ж ст. 220).

Проте зазначимо, що у тій самій ст. 220 поряд із територіальним морем згадується і виняткова економічна зона. Тим часом концепція виключної економічної зони виникла під час Третьої конференції ООН з морського права як компроміс між прагненням деяких, країн, що розвиваються встановити 100 або навіть 200-мильні територіальні води, де була б виключена будь-яка іноземна діяльність, та інтересами інших держав, де насамперед судноплавний і провідний рибний промисел далеко від власних берегів. Через серйозні розбіжності в трактуванні походження та сутності статусу виключної економічної зони різними групами держав на Третій конференції до тексту Конвенції не було включено чіткого визначення правового статусу виключної економічної зони. Відсутність такої статті у Конвенції призвело до того, що в міжнародній практиці та доктрині по-різному тлумачаться деякі питання, пов'язані з поняттям та значенням виняткової економічної зони [13, с. 76-77].

Така неясність і недопрацьованість дуже важливої категорії морських просторів не могли не породити безлічі суперечок, зокрема щодо правомірності вжиття прибережною державою примусових заходів щодо іноземних судів. Затримання іноземного судна у зоні юрисдикції прибережної держави правомірно лише у тому випадку, якщо вона справді порушує закони та правила, що впливають із повноважень прибережної держави, встановлених Конвенцією ООН з морського права.

Тому Трибуналу, визначаючи правомірність затримання того чи іншого судна, нерідко доводиться вдаватися до тлумачення положень Конвенції, що зумовлюють повноваження прибережної держави. Безліч проблем тлумачення виявилось вже в першій справі про негайне звільнення судна та екіпажу – справі танкера «Сайга» [14]; після розгляду питання про негайне звільнення було клопотання про застосування тимчасових заходів, внаслідок чого виникла друга справа танкера «Сайга» [15].

2.2. Практика МТМП в області прийняття тимчасових заходів правового захисту

Тимчасові охоронні заходи (тимчасові заходи правового захисту) відомі як частина судового процесу ще з часів римського права. Їх ухвалення судом мало на меті закріпити стан сторін на момент порушення спору та запобігти зміні чи погіршенню ситуації. Застосування даної норми до міжнародних відносин було закріплено рішеннями Постійної палати міжнародного правосуддя і згодом неодноразово застосовувалася Міжнародним судом [16, с. 35].

Протягом тривалого часу в літературі та у чинних міжнародних судах дебатовалося питання обов'язковості постанови про тимчасові заходи, винесені судами. Коли, відповідно до Конвенції ООН з морського права створювався Міжнародний суд з морського права, у його Статут було внесено положення про обов'язковість такої ухвали для сторін у спорі. Однак повністю питання про юридичну сторону тимчасових заходів не було вирішено, враховуючи складну систему зобов'язань у сфері вирішення спорів щодо Конвенції, наприклад: чи поширюються норми про вилучення та винятки на тимчасові заходи правового захисту.

На міжнародну арену норму про тимчасові заходи було вперше винесено у процесі створення Постійної палати міжнародного правосуддя у межах Ліги Націй. У Статуті Постійної палати ст. 41 передбачено право Палати виносити ухвали про такі заходи. Коли створювався головний суд органу Організації Об'єднаних Націй, у його Статуті також під номером 41 було включено статтю з текстом: «Суд має право вказати, якщо, на його думку, це потрібно за обставинами, будь-які тимчасові заходи, які мають бути вжиті для забезпечення прав кожної з сторін». Питання про обов'язковість вирішено не було. Практика держав того часу показує, що ідея обов'язковості поступово набувала популярності: ціла низка договорів, двосторонніх і багатосторонніх, укладених ще починаючи з часів Ліги Націй, передбачала зобов'язання виконувати вказані заходи правового захисту [17, с. 14].

Міжнародний Суд тривалий час утримувався від винесення власної думки, і лише у 2001 р., у рішенні у справі братів LaGrand [18] заявив про те, що

постанова Суду про введення тимчасових заходів правового захисту створює для сторін юридичне зобов'язання, а невиконання такої ухвали може стати підставою для порушення відповідальності.

У Конвенції ООН з морського права було враховано досвід роботи Міжнародного суду. У п.1 ст.290 говориться: «Якщо суперечка належним чином передана до суду або арбітражу, який вважає, що *prima facie* він має компетенцією на підставі цієї Частини або Розділу 5 Частини XI, суд або арбітраж може наказати, аж до винесення остаточного рішення, будь-які тимчасові заходи, які він вважає належними за даних обставини для забезпечення відповідних прав сторін у спорі чи запобігання серйозним збиткам морського середовища» [8].

Таким чином, Міжнародний трибунал з морського права, по-перше, отримав право наказувати тимчасові заходи; по-друге, Суд при цьому сам встановлює наявність у нього юрисдикції; по-третє, Суд сам визначає природу вживаних заходів; по-четверте, заходи, що ним наказуються, можуть мати не тільки процесуальну функцію: такі заходи можуть бути спрямовані не тільки на забезпечення нормального перебігу судового процесу, але також можуть мати на меті охорону довкілля.

Практика Трибуналу вже містить кілька випадків розпорядження тимчасових заходів. У першому з таких випадків – на початку діяльності Трибуналу – було розглянуто саме поняття «тимчасові охоронні заходи». Це була вже згадувана раніше справа танкера «Сайга» [15]. За обставинами справи, танкер був затриманий патрульними катерами Гвінеї за звинуваченням у порушенні митних правил цієї країни, оскільки він займався заправкою паливом та водою іноземних рибальських суден, зайнятих видобутком риби у винятковій економічній зоні Гвінеї. Держава Сент-Вінсент та Гренадини, під чийм прапором плавав танкер, надіслав Трибуналу прохання приписати тимчасові охоронні заходи на підставі п. 5 ст. 290 Конвенції ООН з морського права 1982 р. Обґрунтування прохання було таким:

1. Гвінея та її органи влади зобов'язані утримуватися від втручання у право судів під прапором Республіки Сент-Вінсент та Гренадини на волю мореплавання та інші законні види морської діяльності, як це передбачено у ст. 56 (2), 58, а також в інших статтях, що стосуються справи.

2. Гвінея повинна утримуватися від здійснення переслідування за гарячими слідами судів, крім відповідно до умов, викладених у ст. 111 Конвенції 1982 р. У проханні було зазначено за умови початку переслідування по гарячим слідам у ст. 111: «Таке переслідування має розпочатися тоді, коли іноземне судно або одна з його шлюпок знаходиться у внутрішніх водах, архіпелажних водах, у територіальному морі чи прилеглий зоні переслідуючої держави, і може продовжуватися за межами територіального моря або прилеглої зони тільки за умови, що вона не переривається» [15].

Ця частина прохання була заснована на тому, що патрульні катери Гвінеї затримали танкер «Сайга» не у винятковій економічній зоні Гвінеї, а у водах сусідньої держави, виправдовуючись своїм правом переслідування гарячими слідами.

Протест Гвінеї проти розгляду Трибуналом прохання Сент-Вінсент та Гренадін ґрунтувався на тому, що те, чого вимагає Сент-Вінсент та Гренадини, не є тимчасові охоронні заходи, а на розпорядження таких заходів Суд не має компетенцію. На думку Трибуналу, суть протиріч між сторонами суперечки полягала у цьому, що вони по-різному тлумачили ст. 297. Позивач (Сент-Вінсент та Гренадини) вважав застосовним до справи п. 1 ст. 297, відповідно до якого Суд може встановити наявність у нього компетенції; відповідач (Гвінея) вважала спірним тлумачення п. 3 ст. 297 відповідно до якого Гвінея мала погоджуватися з компетенцією Трибуналу.

Суд підкреслив, що принципова згода обох держав, у тому числі Гвінеї, з компетенцією Трибуналу висловлено в угоді про передачу спору на вирішення Трибуналу, укладеного під час обміну нотами 20 лютого 1998 р. оскільки, наголосив Трибунал, п. 1 ст. 290 Конвенції зобов'язує Суд лише *prima facie*, не вдаючись у подальші подробиці, переконатися, що він має компетенцією на

розгляд спору по суті, Суд вважає це умова виконаним, тому він має право приписати тимчасові заходи [15].

На цій стадії розгляду прохання про розпорядження тимчасових заходів стало відомо, що на виконання колишнього рішення Трибуналу про негайне звільнення танкера гвінейська влада відпустила судно та його екіпаж. Це означало, що зникли підстави для прохання про припис тимчасових заходів у зв'язку із утриманням судна під вартою. І тоді Суд зайняв дещо іншу правову позицію, чим зазвичай займав Міжнародний суд: він заявив, що п. 5 ст. 89 його Регламенту дає йому право приписати інші заходи, ніж ті, про які надійшло прохання. Тому МТМП таки прийняв постанову про запровадження тимчасових заходів, у якому Гвінеї наказувалося «утриматися від застосування будь-яких судових чи адміністративних заходів впливу щодо танкера «Сайга», його капітана або членів екіпажу, пов'язаних з інцидентами, арешт екіпажу та затримання судна, а також з наступним покаранням капітана».

Щоправда, у тій самій постанові був і традиційний запис – рекомендація сторонам «утримуватися від будь-яких дій їхньої влади або судів під їхніми прапорами, які могли б погіршити ситуацію чи розширити суперечку». Таким чином, Трибунал таки виніс ухвалу про прийняття тимчасових заходів, але з власної ініціативи.

2.3. Вирішення МТМП суперечок про делімітацію і про запаси меч-риби

Таких суперечок, у яких перед Трибуналом ставилося питання тлумачення матеріального міжнародного морського права, поки що надзвичайно мало. Трибуналу передавалося дві такі справи: це суперечка про морський кордон у Бенгальській затоці між Бангладешом і М'янмою [19], а також суперечка про запаси меч-риби у південно-східній частині Тихого океана [20]. Друга суперечка не дійшла до розгляду в Трибуналі, так що з 25 двох справ, представлених до цього часу Трибуналу, фактично лише одна стосується тлумачення матеріальних положень Конвенції.

Ця справа стосується делімітації морського кордону на територіальних водах, ексклюзивній економічній зоні та на континентальному шельфі. Ця справа було насамперед про делімітацію морських кордонів, що розглядається Судом. Більше того, у справі порушувалися проблеми делімітації континентального шельфу за межами 200 морських миль. Рішення було винесено 14 березня 2012 р.

Загалом рішення Трибуналу відображає поступовий розвиток міжнародного права делімітації кордонів В.А. Коваленко, говорячи про застосування Міжнародним трибуналом з морського права досвіду роботи Міжнародного суду в галузі делімітації кордонів, цілком справедливо зазначає деякі особливості у позиціях держав, і насамперед те, що «держави прагнуть зберегти над вирішенням спорів якомога щільніший контроль» [17, с. 18]. Це прагнення, на його думку, відбивається у тому, що досі передача спору Міжнародному суду провадилася відповідно до компромісної угоди, так що сторони мали можливість сформулювати завдання, що стоїть перед судом, та його мандат найточніше; нерідко сторони просили створити для розгляду камеру *ad hoc*, так що вони могли впливати не тільки на право, що застосовується в процесі розгляду, а й на персональний склад судової присутності; суперечки про кордони неодноразово передавалися до арбітражу, але ніколи – до постійного

арбітражного суду, а завжди тільки в арбітраж ad hoc, формування та діяльність якого у значній мірі перебувають під контролем сторін [17, с. 18].

Підставою передачі справи Трибуналу послужили односторонні декларації держав, що були сторонами спору, які разом склали угоду. У самому рішенні Трибуналу щодо розмежування морських просторів у Бенгальській затоці повною мірою відбився досвід Міжнародного суду та арбітражів у цій галузі. Його метою було досягнення справедливого результату, і з цією метою Трибунал приділив увагу порівнянню делімітації територіального моря, виключної економічної зони та континентального шельфу, особливо зупинившись на правомірності проведення єдиної розмежувальної лінії.

Суд підкреслив, що вихідною точкою для її проведення служить лінія на сухопутній території. Враховуючи дуже специфічні географічні особливості Бенгальської затоки, а також принцип рівного відстояння, Суд уважно аналізував вплив острова Сен-Мартін на делімітацію та на майбутній режим судноплавства в районі острова. Не останнє місце у його вирішенні посідають і облік фактів визнання тієї чи іншої ділянки кордону та історичну відсутність протестів кожної сторони проти діяльності населення у тому чи іншому районі затоки.

Суд встановив, що звивистість берега перестала бути особливою обставиною, яка впливає на проходження лінії кордону. Тим самим Суд узагальнив тенденції розмежування, що розвиваються в останні роки, які полягають в тому, що спочатку визначаються координати лінії рівного відстояння, а потім ця лінія коригується з урахуванням особливих обставин [21, с. 140].

Важливим моментом, на думку автора, у цій справі є використання протоколів переговорів, проведених сторонами 1974 р. Ці протоколи не набули ні в М'янмі, ні в Бангладеш статусу офіційних документів. Суд постановив, що «узгоджений протокол» – це лише виклад деяких точок взаєморозуміння сторін, що не створює жодних правових зобов'язань: глава делегації М'янми не мав повноважень пов'язувати свою державу будь-якими зобов'язаннями; крім того,

узгоджений протокол не пройшов обов'язкові процедури, передбачені Конституціями двох держав для затвердження міжнародних угод.

Суддя Т. Тревес цілком справедливо оцінив виконану Трибуналом роботу: «Це рішення показує, що Суд став активним учасником колективних зусиль щодо тлумачення Конвенції. Хоча Трибунал використав методологію, розроблену Міжнародним судом та останніми рішеннями арбітражних судів, він вніс до неї свою крихту знань і особливе бачення» [22].

Делімітація континентального шельфу за межами 200 миль Ця частина рішення Трибуналу у спорі про делімітацію морського кордону між Бангладеш та М'янмою в Бенгальській затоці, можливо, є найцікавішою та важливою в силу новизни предмета. Багато питань, не цілком зрозумілі самі по собі, поєдналися у новій головоломці: концепція загальної спадщини людства; компетенція Комісії з меж континентального шельфу (CLCS) ООН; право судового органу на делімітацію районів, що перекриваються, за межами 200 морських миль; взаємини між інститутами, створеними Конвенцією та інші.

Суть проблеми полягає в тому, що Конвенція ООН з морського права передбачає право прибережної держави поширити свої суверенні права на континентальний шельф за межі смуги дна завширшки 200 морських миль, до яких тягнеться «нормальний» континентальний шельф. Це можливе лише в тому випадку, коли підводне продовження берега відповідає певним геологічним та геоморфологічним критеріям, встановленим у статті 76 Конвенції [8], головним чином, слід довести, що цей шельф становить продовження континентальної території.

Держава, яка вважає, що її континентальний шельф виступає за кордон 200 миль, має подати заявку з описом своєї ситуації та – головне – з надійними геологічними даними до Комісії за кордоном континентального шельфу (CLCS) – створеному відповідно до Конвенції органу незалежних експертів з геології, геофізики та гідрографії. Комісія готує рекомендації для прибережної держави. На основі цих рекомендацій державою встановлюється зовнішній кордон шельфу, який є остаточним.

Сама ідея передачі питання про делімітацію кордону у Бенгальській затоці на судове врегулювання була викликана виключно необхідністю: і Бангладеш і М'янма подали заяви до Комісії про підтвердження їх права на зовнішній континентальний шельф, у той час як Регламент Комісії не допускає прийняття заявок щодо спірних зон, якщо тільки на це немає згоди обох/всіх сторін.

Як особливі обставини Трибунал розцінив наявність острова Сен-Мартен, а також звивисту берегову лінію. Найважливішим, на нашу думку, є висновок Трибуналу по тому, що будь-яка делімітація повинна здійснюватися відповідно до загального міжнародного права: «метод делімітації, який використовується в даному випадку для континентального шельфу за межами 200 морських миль, не повинен відрізнятися від методу, що застосовується в межах 200 морських миль. Відповідно, для делімітації континентального шельфу далі 200 морських миль буде так само застосовуватися метод рівного відстояння з урахуванням особливих обставин» [23, с. 107]. Цим самим закладається основа правил делімітації континентального шельфу сусідніх держав, коли цей шельф виходить за межі 200 морських миль.

Важливо, що Суд вважає найважливішим принципом врахування інтересів третіх країн: кордон, що проходить через континентальні шельфи, що перекриваються за межами 200 морських миль, має продовжувати єдину морську лінію кордону до тих пір, поки досягне точки, де можуть бути порушені права третіх сторін (тобто Індії).

Тепер, детальніше розглянемо справу про запаси меч-риби. Справа виникла через те, що законодавчі заходи Чилі за формою були спрямовані на охорону запасів меч-риби, а по суті вели до обмеження свободи торгівлі. Ця справа безпрецедентна через безліч учасників (безпосередньо сторонами суперечки були Чилі та Європейські спільноти, ще вісім держав закріпили за собою право виступити як зацікавлені треті сторони); через різні предмети спору (були порушені питання міжнародного екологічного та міжнародного економічного права), через цілий набір способів обов'язкового вирішення

спорів, які могли бути задіяні (Орган з вирішення спорів СОТ; суди та арбітражі, передбачені Конвенцією ООН з морського права; Суд європейського співтовариства) [20].

Сторонам виявилось дуже важко досягти згоди щодо вибору судової установи та набору спірних питань, які слідє перед ним поставити. Зрештою, вони домовилися про звернення до Міжнародного трибуналу з морського права для того, щоб справа розглядалася у спеціальній камері Трибуналу. Після численних відтермінувань суперечка була відкликана з Трибуналу. Проте А.М. Сонців правильно зазначає, що, хоча Трибуналом не було винесено рішення у справі, сторони на заключному засіданні дякували Трибуналу за сприяння у досягненні дружнього врегулювання [24, с. 30].

Однак слід також зазначити, що ця справа показує, що множинність міжнародних судових установ не є перешкодою для мирного вирішення суперечок, а корисним інструментом.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Отож, виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновки до другого розділу роботи.

Протягом часу діяльності виявилась деяка послідовність у підході Трибуналу до тлумачення Конвенції ООН з питань морського права. Очевидно, що Суд керується досвідом Міжнародного суду, що договори повинні тлумачитися та застосовуватися в рамках правової системи в цілому, що переважає на час інтерпретації. У своїй практичній діяльності Суд уже вніс значний внесок у розвиток міжнародного морського права, особливо визначення інститутів та концепцій, які не були чітко прописані у Конвенції.

Найпоказовішою в цьому сенсі є реалізація компетенції щодо негайного звільнення суден, досить нової у судочинстві. Реалізуючи цю компетенцію, Трибуналу доводилося тлумачити та уточнювати багато положень Конвенції, що особливо стосуються підстав для затримання іноземних суден у винятковій економічній зоні та інших зонах національної юрисдикції; Суд дав роз'яснення щодо важливого принципу національного права, що регулює визначення суми матеріального забезпечення, необхідного для звільнення судна: правило, передбачене міжнародним правом і подібне до правил багатьох національних систем фактично стало загальним принципом права.

Уточнення внесено і до закріпленого Конвенцією принципу реального зв'язку між судном та державою прапора.

Ще одним важливим явищем став розвиток інституту тимчасових охоронних заходів. Хоча у цьому напрямі, як і у багатьох інших, Трибунал працює в тісному контакті зі сторонами, що сперечаються, очевидно, що він залишає велику дискреційну свободу.

РОЗДІЛ 3. ХАРАКТЕРИСТИКА КАМЕРИ ПО СПОРАХ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ МОРСЬКОГО ДНА

3.1. Камера у спорах, що стосуються морського дна, як частина МТМП

Камера зі спорів, що стосуються морського дна, займає особливе місце в Трибуналі, будучи, власне, окремим судовим органом. Це викликано тим, що ідея Камери породжена іншою ідеєю, що виникла під час Третьої конференції ООН з морського права – ідеєю надати особливий статус глибоководним ресурсам морського дна. Ця ідея реалізувалася у кваліфікації дна морів та океанів за межами національної юрисдикції держав як спільна спадщина людства (саме це дно отримало назву «Міжнародний район морського дна», або просто «Район»).

Статус загальної спадщини людства було присвоєно і природним ресурсам Району. Присвоєння будь-якої частини Району чи його ресурсів заборонено. Ресурси належать всьому людству (ст. 137.1) [25, с. 48-49].

Враховуючи новизну інституту загальної спадщини людства до Конвенції включено спеціальну ч. XI, в якій передбачені не лише права та обов'язки учасників Конвенції щодо Району, а також цілу систему управління, що складається з досить складної міжнародної організації із значними повноваженнями під назвою «Міжнародний орган з морського дна», який діє від імені людства і сам складається з цілого набору органів (асамблея, рада, секретаріат). Таким чином, весь простір за межами національної юрисдикції має окремий статус, окрему систему управління, становить дуже специфічний інтерес для світової спільноти, і в цьому просторі здійснюється специфічна діяльність, дуже складна технічно та дуже дорога.

Загальній спадщині людства не дано в Конвенції юридичного визначення, лише ст. 136 встановлює, що «Район та його ресурси складають загальну спадщину людства». Замість юридичного визначення у Конвенції встановлені

географічні межі Району: це все дно за межами національної юрисдикції держав. Встановлено також обмеження прав та обов'язків учасників Конвенції: вони зобов'язані дотримуватися принципів спільної спадщини людства, викладеної коротко у ст. 137. Основний об'єкт регулювання у ч. XI – це «діяльність у Районі».

У літературі неодноразово наголошувалося, що загальна спадщина людства немає нормативного змісту [26, с. 22]. Фактично ця концепція означає лише те, що нормами регулюють режим та структуру управління діяльністю у Районі.

Слід зазначити, що на початку конференції обговорювалося питання створення спеціального суду для діяльності на морському дні, але спільної згоди досягти не вдалося, і особливий суд з питань морського дна створений не був. Закладені у ньому ідеї втілилися у Камері з питань, що стосуються морського дна, Міжнародного трибуналу з морського права.

У ході створення норм, що регулюють діяльність Камери по дну, використовувався досвід Міжнародного суду. Хоча в принципі можливість утворення камери було передбачено ще у Статуті Постійної палати міжнародного правосуддя Ліги Націй, але тоді це положення використовувалося лише раз. У Статуті Міжнародного суду також містилися положення про камери, але згадали про це лише у 70-х роках ХХ ст., коли міжнародно-правова література почала поповнюватися твердженнями про крайню непопулярність Міжнародного суду. Однією з причин називали усунення держав-сторін у суперечці від організації судового процесу. І оскільки у формуванні камер сторони можуть прийняти хоча б деяку участь, поживилася популярність камер.

Камера зі спорів, що стосуються морського дна, стоїть окремо від інших камер. Її утворення передбачено розд. 5 ч. XI Конвенції, положення якої реалізовано в резолюції, прийнятій Трибуналом 8 жовтня 2002 р.

Основні положення, що стосуються камери, містяться не лише у ч. XV Конвенції, яка регулює вирішення спорів, але також і у ч. XI «Район». Це розд. 5 ст. 186-191. Йдеться про неї і у Статуті Міжнародного трибуналу з

морського права (розд. 4 ст. 35-40). З іншого боку, п. 1 ст. 40 Статуту передбачає, що інші розділи, які є несумісними з розд. 4, відносяться до камери. Ст. 14 та 15 (5) Статуту визначають місце камери в рамках Трибуналу; важливе підтвердження її компетенції міститься у ст. 287 (2) Конвенції. Між статтями знаходимо безліч перехресних посилань. Рамкове положення щодо камери міститься у ст. 186, у якій говориться, що установа камери та порядок здійснення нею своєї компетенції регулюються розд. 5 ч. XI, ч. XV і Додатком VI [27].

У свою чергу, у Статуті Трибуналу (ст. 14) йдеться про те, що камера створюється відповідно до розд. 4 Статуту та її юрисдикція, повноваження та функції визначаються ч. XI, розд. 5 Конвенції. Стаття 15(5) встановлює, що рішення, ухвалені камерою, вважається винесеним самим Трибуналом [2].

Камера складається з 11 членів, обраних більшістю членів, що обираються з числа Суду (ст. 35.1). При виборі членів камери забезпечуються представництво основних правових систем світу та справедливий географічний розподіл, говорить п. 2 ст. 35 Статуту, відбиваючи п. 2 ст. 2 Статуту, що належить до складу Трибуналу загалом. Ні в тому, ні в іншому у випадку, щоправда, Конвенція не уточнює, ні що мають на увазі під цими критеріями, жодним чином не вказується, як вони мають застосовуватися. При цьому у формуванні камери може брати участь Асамблея Органу по морському дну. Асамблея має право приймати рекомендації спільного характеру, що стосуються такого представництва та розподілу (ст. 35.2 Статуту). Це положення не звужує незалежності Трибуналу, оскільки йдеться лише про рекомендації, а не про зобов'язання. І, очевидно, оскільки вони «загального характеру», то не стосуються окремих осіб [28, с. 44].

У ст. 35.3 передбачено, що члени камери обираються кожні три роки та можуть вибиратися на другий термін. Трибунал вніс уточнення щодо трирічного терміну: обрання на трирічний термін матиме місце щоразу без зволікання через три роки після 1 жовтня наступного за виборами.

Термін перебування на посаді членів камери починає закінчуватися з дня обрання (Регламент, ст. 23). Перші вибори відбулися 20 лютого 1997 р., та

перший термін суддів минув 30 вересня 1999 р.; після цього трирічний термін спливає щоразу 30 вересня. Якщо Суд не може провести нові вибори членів камери після закінчення терміну попереднього складу камери, то, як мовиться в Регламенті, судді, що залишаються у Трибуналі після закінчення терміну їх перебування у складі камери, продовжують виконувати свої обов'язки як члени камери аж до наступного відбору, чим забезпечується наявність камери, що діє. (Регламент, ст. 23) [3].

Якщо у складі камери утворюється вакансія, Суд вибирає з числа своїх обраних членів наступника, який обіймає посаду до закінчення терміну повноважень його попередника. Очевидно, вимога справедливого представництва та розподілу відноситься і до заповнення вакансій.

У камері можуть бути судді *ad hoc*. Їх призначення та становище визначаються Регламентом. Відповідно до ст. 289 Конвенції щодо участі в роботі камери можуть допускатися експерти, що абсолютно необхідно для такої нової галузі діяльності як експлуатація глибоководних ресурсів.

Голова камери обирається із її членів на той термін, на який вибрано камеру. Голова обирається шляхом таємного голосування більшістю голосів членів камери, хоч і не уточнюється, більшістю присутніх чи більшістю складу камери. У разі вакантності місця голови чи неможливості виконання обов'язків головою ці обов'язки виконуються членом камери, що найбільш довго перебуває на посаді і який може виконувати ці обов'язки. Голова очолює усі засідання камери. Регламентом передбачено, що правила Регламенту, які стосуються голови Трибуналу, *mutatis mutandis* застосовуються до голови камери [29, с. 317].

Відповідно до ст. 35.5 Статуту, якщо будь-який розгляд залишається незавершеною на кінець трирічного терміну, на який обрано камеру, вона завершує розгляд у тому складі. Г. Ерікссон, коментуючи це положення, вважає за можливе підхід за аналогією, тобто застосування до камери тих же критеріїв, що й до Трибуналу, а тому, каже він, з огляду на складність процесу розгляду в міжнародних судах, можна застосувати до визначення даного поняття ст. 5.3 Статуту Трибуналу разом із ст. 17 Регламенту і зробити висновок про те, що

камера продовжує діяти в попередньому складі до закінчення тієї фази розгляду, яка нею розпочата [30, с. 72].

Цікавим є питання про можливий пріоритет голови чи заступника голови Трибуналу, якщо вони опиняться у складі камери. Якщо застосувати формулу *mutatis mutandis*, ми побачимо, що у ст. 24 Регламенту голова камери має пріоритет перед іншими членами камери. Пріоритет інших членів визначається порядком пріоритету у Трибуналі у справах, де голова та заступник голови Трибуналу не виконують відповідних обов'язків. Що стосується суддів *ad hoc*, їхній пріоритет слідує після членів Трибуналу та за старшинством віку.

Кворум для засідань камери становить сім членів, причому дотримання кворуму необхідно для всіх засідань, включаючи організаційні. Судді *ad hoc* до кворуму не включаються.

Що стосується юридичної сили рішень камери, на додаток до загального встановлення Конвенції про остаточний характер та обов'язкову силу рішення Трибуналу у Статуті передбачено, що виконання рішень камери забезпечується на територіях держав-учасниць так само, як і виконання рішень або розпоряджень вищого суду держави-учасниці, якому вимагається виконання [31, с. 17-18].

Загальна складність системи органів вирішення спорів згідно з Конвенцією має свій вираз і в будові Камери по суперечках, що стосуються морського дна, в тому, що в рамках цієї камери можливе створення спеціальних камер. За ст. 188 на прохання будь-якої сторони в суперечці він може бути переданий до камери *ad hoc*, Камери по суперечках, що стосуються морського дна. До Регламенту Трибуналу внесено уточнення, що така камера має бути утворена не пізніше трьох місяців з дати порушення розгляду. Камера *ad hoc* у складі трьох членів формується Камерою з питань, що стосуються морського дна, зі схвалення сторін у суперечці (ст. 36 Статуту). Система суддів *ad hoc* до Камери зі спорів, що стосуються морського дна, не застосовується.

3.2. Компетенція Камери по справах, що стосуються морського дна

Компетенція Камери досить докладно описана у великій ст. 187 Конвенції, яка починається із загальної заяви про те, що Камера «має компетенцію відповідно до цієї частини та додатків, що відносяться до наступних категорій суперечок щодо діяльності в Районі». І далі слідує перерахування можливих суперечок. Це суперечки:

a) між державами-учасницями, які стосуються тлумачення або застосування ч. XI;

b) між державою-учасницею та Органом, що стосуються обсягу повноважень Органу;

c) між сторонами договору, що є державами-учасницями, Органом або Підприємством, та фізичними чи юридичними особами;

d) між Органом та можливим майбутнім контрактором, за якого поручилась держава [32, с. 572].

До перерахованих пунктів додано ще кілька підпунктів, які роз'яснюють їх зміст. Цей докладний перелік полягає у пункті, який відкриває справжній простір для підпорядкування Камері безлічі інших суперечок:

f) будь-яких інших суперечок, щодо яких компетенція Камери конкретно передбачається у цій Конвенції [33, с. 74].

Оскільки і правовий статус Району, і його регулювання – новації у міжнародному праві, спробуємо сконструювати поняття «спори про діяльність у Районі». З юридичної точки зору це суперечки між державами-учасницями Конвенції щодо тлумачення або застосування ч. XI та додатків, що належать до неї, згадуваних у п. «а» ст. 187. Як зазначає Ауде Елферінк, в принципі в Районі може виникати безліч суперечок, що не стосуються статусу загальної спадщини людства. Він пише, що у Районі продовжують діяти свободи відкритого моря, та до діяльності у Районі застосовні і ті положення Конвенції, які регулюють свободу наукових досліджень, охорону навколишнього середовища та ін. [34, с. 144]. Проте вказівка на ст. 187 як підставу для компетенції Камери не залишає

сумнівів у тому, що діяльності в Районі» - це спір, що стосується розвідки та видобутку природних ресурсів.

Хоча у ст. 187 спеціально згадуються такі підстави для розгляду суперечки, як дії або упушення Органу, Конвенція містить дуже серйозне обмеження компетенції Камери саме щодо Органу. Ст. 189 встановлює, що Камера зі спорів, що стосуються морського дна, не має компетенцією щодо здійснення Органом його дискреційних повноважень відповідно до ч. XI; вона в жодному разі не підміняє дискреційне повноваження Органу своїм власними дискреційним повноваженням. Це означає, що Камера при здійсненні своєї компетенції, згідно зі ст. 187, не висловлюється з питання про те, чи відповідають будь-які норми, правила та процедури Органу положенням Конвенції, та не оголошує недійсними будь-які такі норми, правила чи процедури [35, с. 387].

Компетенція Камери (ст. 189) обмежується розглядом тверджень про те, що застосування будь-яких норм, правил і процедур Органу в конкретних випадках суперечило б контрактним зобов'язанням сторін у суперечці чи їх зобов'язанням відповідно до Конвенції; розглядом претензій, що стосуються відсутності компетенції або зловживання повноваженнями, та претензій про відшкодування збитків або надання іншої компенсації відповідній стороні за невиконання іншою стороною своїх контрактних зобов'язань чи своїх зобов'язань за Конвенцією [36, с. 25].

Ст. 187 (с) містить перелік суперечок про контракти: це суперечки між сторонами контракту, які є державами-учасницями, Органом або Підприємством, державними підприємствами та фізичними або юридичними особами, але з певних питань:

– що стосуються тлумачення чи застосування відповідного контракту чи плану роботи;

– дій або упушень сторони контракту щодо діяльності в Районі і скоєних щодо іншої сторони або безпосередньо торкаються її законних інтересів [37].

Перераховані вище суперечки передаються на вирішення комерційного арбітражу.

Слід зазначити, як і передконтрактні суперечки по ст. 187 (d) обмежені тими, що стосуються: відмови в укладанні контракту та правових питань, які слідують з контрактних відносин. У літературі зазначалося, що ці дві останні категорії суперечок дуже схожі на ті суперечки, які нерідко подаються до Центру з інвестиційних спорів [38].

Своєю чергою, суперечки за п. (e) ст. 187, які стосуються відповідальності Органу, можуть не торкатися діяльності в Районі, наприклад, суперечки за ст. 185 щодо призупинення здійснення прав і привілеїв членства держави-учасниці, що грубо і систематично порушує положення ч. XI з боку Асамблеї за рекомендацією Ради.

Під час Третьої конференції, коли у технічних питаннях розробок морського дна ще було багато неясного, просто неможливо було передбачити вичерпний перелік потенційних суперечок. Тому багато правових питань постають у ході обговорення проектів документів у рамках Органу морського дна. Зокрема, коли обговорювався проект Правил розвідки та розробки поліметалевих сульфідів, а також кобальтових феромарганцевих корок в Районі, в центрі дискусії постало питання про те, що заявки, що подаються потенційними контракторами, можуть перекриватися та утворювати взаємне накладення. Це було нове питання, породжене вже практичним підходом до розробок дна, яке не могло бути передбачуваним Конвенцією [39, с. 353].

Спочатку було представлено проект правил, складений на основі Резолюції II із Заключного акту Третьої конференції ООН з морського права [40, с. 251], де передбачено деякі положення щодо врегулювання сумісних претензій:

- якщо початкові вкладники подають заявки на дозволи на виробництво для початку промислового виробництва в одні й самі терміни;
- якщо початкові вкладники вирішують не розподіляти між собою наявний обсяг виробництва;
- якщо початкові вкладники, навпаки, вирішують розподілити між собою існуючий обсяг виробництва.

Якщо сторонам не вдається дійти згоди, вони звертаються до спеціально передбаченого для цього засобу, описаному у п. 5 тієї ж Резолюції, а саме – шляхом переговорів у розумні строки, а після цього – шляхом звернення до міжнародного комерційного арбітражу [41, с. 41].

Таким чином, багато конкретних питань щодо компетенції Камери по спорах щодо морського дна залишаються неясними. Очевидно, вони вирішуватимуться вже в процесі практичної діяльності, коли діяльність по експлуатації мінеральних ресурсів глибоководного дна стане масовим. Поки що багато вчених висловлюють скептичні думки щодо цієї галузі людської діяльності, а деякі автори стверджують, що видобуток мінеральних ресурсів на дні виявився не таким вигідним, як це здавалося півстоліття тому, а тому всі проблеми почнуть вирішуватися після початку промислового видобутку.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ

Отож, виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновки до третього розділу роботи.

Камера зі спорів, що стосуються морського дна, займає особливе місце в Трибуналі, будучи, власне, окремим судовим органом. Це викликано тим, що ідея Камери породжена іншою ідеєю, що виникла під час Третьої конференції ООН з морського права – ідеєю надати особливий статус глибоководним ресурсам морського дна. Ця ідея реалізувалася у кваліфікації дна морів та океанів за межами національної юрисдикції держав як спільна спадщина людства (саме це дно отримало назву «Міжнародний район морського дна», або просто «Район»).

Враховуючи новизну інституту загальної спадщини людства до Конвенції включено спеціальну ч. XI, в якій передбачені не лише права та обов'язки учасників Конвенції щодо Району, а також ціла система управління, що складається з досить складної міжнародної організації з значними повноваженнями під назвою «Міжнародний орган з морському дна», який діє від імені людства і сам складається з цілого набору органів.

Багато конкретних питань щодо компетенції Камери по спорах щодо морського дна залишаються неясними. Очевидно, вони вирішуватимуться вже в процесі практичної діяльності, коли діяльність по експлуатації мінеральних ресурсів глибоководного дна стане масовим. Поки що багато вчених висловлюють скептичні думки щодо цієї галузі людської діяльності, а деякі автори стверджують, що видобуток мінеральних ресурсів на дні виявився не таким вигідним, як це здавалося півстоліття тому, а тому всі проблеми почнуть вирішуватися після початку промислового видобутку.

ВИСНОВКИ

Отже, створення кількох десятків міжнародних судів та арбітражів у різних галузях міжнародного права – це характерна риса кінця ХХ ст. Формального обов'язку співробітництва між ними немає, проте практика показує, що, виявивши прогалину у правилах своєї процедури або установчих документах, суди нерідко звертаються до пошуку методів заповнення прогалин, що практикуються іншими судами; створюється своєрідний процес взаємного збагачення. Міжнародний судовий процес уніфікується. При цьому у всіх сферах діяльності міжнародних судів діє і широко застосовується загальне міжнародне право, засноване на загальновизнаних принципах: у визначенні процесу; у встановленні порядку

відносин судів із державами-сторонами спору; у відборі застосовного права.

Судові засоби вирішення міжнародних спорів, передбачені в Конвенції ООН з морського права, складають частину глобальної системи судових та арбітражних органів.

Міжнародний суд з морського права спочатку задумувався як спеціальний Міжнародний суд для вирішення спорів щодо дослідження та використання глибоководного дна Світового океану, який в ході Третьої конференції з морського права набув статусу загальної спадщини людства. Однак у Конвенцію ООН з морського права 1982 р. Трибунал увійшов як суд, наділений компетенцією на вирішення будь-яких суперечок про тлумачення та застосування Конвенції, а для суперечок щодо «загальної спадщини людства» була передбачена спеціальна Камера з морського дна, яка, будучи частиною Трибуналу, має особливу виняткову компетенцією, що робить її власне «Трибуналом у Трибуналі».

Положення, що регулюють питання створення та діяльності Трибуналу, сформульовані з урахуванням досвіду цілої мережі існуючих нині міжнародних

судів та арбітражів, особливо Міжнародного суду, однак через свою специфіку Трибунал має цілу низку особливостей.

Особливе місце Міжнародного трибуналу з морського права серед інших обов'язкових засобів вирішення спорів проявляється у процесуальних особливостях розгляду спорів у Трибуналі. Після звернення сторін, що сперечаються до Трибуналу виникає два види взаємовідносин: взаємовідносини між Трибуналом та сторонами та взаємини між самими сторонами.

Протягом часу діяльності виявилась деяка послідовність у підході Трибуналу до тлумачення Конвенції ООН з питань морського права. Очевидно, що Суд керується досвідом Міжнародного суду, що договори повинні тлумачитися та застосовуватися в рамках правової системи в цілому, що переважає на час інтерпретації. У своїй практичній діяльності Суд уже вніс значний внесок у розвиток міжнародного морського права, особливо визначення інститутів та концепцій, які не були чітко прописані у Конвенції.

Найпоказовішою в цьому сенсі є реалізація компетенції щодо негайного звільнення судів, досить нової у судочинстві. Реалізуючи цю компетенцію, Трибуналу доводилося тлумачити та уточнювати багато положень Конвенції, що особливо стосуються підстав для затримання іноземних суден у винятковій економічній зоні та інших зонах національної юрисдикції; Суд дав роз'яснення щодо важливого принципу національного права, що регулює визначення суми матеріального забезпечення, необхідного для звільнення судна: правило, передбачене міжнародним правом і подібне до правил багатьох національних систем фактично стало загальним принципом права.

Уточнення внесено і до закріпленого Конвенцією принципу реального зв'язку між судном та державою прапора.

Ще одним важливим явищем став розвиток інституту тимчасових охоронних заходів. Хоча у цьому напрямі, як і у багатьох інших, Трибунал працює в тісному контакті зі сторонами, що сперечаються, очевидно, що він залишає велику дискреційну свободу.

Камера зі спорів, що стосуються морського дна, займає особливе місце в Трибуналі, будучи, власне, окремим судовим органом. Це викликано тим, що ідея Камери породжена іншою ідеєю, що виникла під час Третьої конференції ООН з морського права – ідеєю надати особливий статус глибоководним ресурсам морського дна. Ця ідея реалізувалася у кваліфікації дна морів та океанів за межами національної юрисдикції держав як спільна спадщина людства (саме це дно отримало назву «Міжнародний район морського дна», або просто «Район»).

Враховуючи новизну інституту загальної спадщини людства до Конвенції включено спеціальну ч. XI, в якій передбачені не лише права та обов'язки учасників Конвенції щодо Району, а також ціла система управління, що складається з досить складної міжнародної організації з значними повноваженнями під назвою «Міжнародний орган з морському дна», який діє від імені людства і сам складається з цілого набору органів.

Багато конкретних питань щодо компетенції Камери по спорах щодо морського дна залишаються неясними. Очевидно, вони вирішуватимуться вже в процесі практичної діяльності, коли діяльність по експлуатації мінеральних ресурсів глибоководного дна стане масовим. Поки що багато вчених висловлюють скептичні думки щодо цієї галузі людської діяльності, а деякі автори стверджують, що видобуток мінеральних ресурсів на дні виявився не таким вигідним, як це здавалося півстоліття тому, а тому всі проблеми почнуть вирішуватися після початку промислового видобутку.

СПИСОК ВИКОРСИТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Международное морское право и международные отношения: библиографический указатель. Научная библиотека им. И.Г. Тюлина МГИМО МИД России. М., 2020. 34 с.

2. Угода про привілеї та імунітет Міжнародного трибуналу з морського права: Міжнародний документ від 23.05.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_h32#Text (дата звернення: 30.10.2021)

3. Rules of the Tribunal (adopted 27 April 2005). International Tribunal for the Law of the Sea. Basic Texts. URL: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/basic_texts/Itlos.10.E.27.04.05.pdf (дата звернення: 30.10.2021)

4. Resolution on the Internal Judicial Practice of the Tribunal' (adopted 27 April 2005). International Tribunal for the Law of the Sea. Basic Text. URL: <https://www.itlos.org/en/main/basic-texts-and-other-documents/> (дата звернення: 31.10.2021)

5. Толстых В.Л. Международный трибунал по морскому праву: особенности, эволюция и судебная практика. *Вестник НГУ. Серия: Право*. 2011. Том 7, Выпуск 2. С. 102-110.

6. Agreement on the Privileges and Immunities of the International Tribunal for the Law of the Sea (adopted 23 May 1997). International Tribunal for the Law of the Sea (ed) Basic Texts. URL: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/basic_texts/agr_priv_imm_en.pdf (дата звернення: 31.10.2021)

7. Ndiaye T.M. The Advisory Function of the International Tribunal for the Law of the Sea. *Chinese Journal of International Law*. 2010. P. 565–587.

8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права: Міжнародний документ від 10.12.1982 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057#Text (дата звернення: 31.10.2021)

9. Noyes J. E. The International Tribunal for the Law of the Sea. *Cornell International Law Journal*. 1999. № 32. P. 110–182.

10. Гуцуляк В. Н. Незамедлительное освобождение судов и экипажей в практике Международного трибунала ООН по морскому праву. *Морское право*. 2007. № 4; URL: http://www.sea-law.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=114&Itemid=76 (дата звернення: 02.11.2021)

11. Голицын В.В. Применение процедуры незамедлительного освобождения судна и экипажа в случаях загрязнения морской среды. *Международное морское право. Статьи памяти А.Л. Колодкина*. М., 2013. С. 148-164.

12. Курс международного права в 6 т. Т. III. Основные институты и отрасли современного международного права. М., 1967. 452 с.

13. Кузнецов С.О. Морське право: підручн. / С.О. Кузнецов, Т.В. Аверочкина. Одеса: Фенікс, 2011. 382 с.

14. The «Saiga» Case (Saint Vincent and the Grenadines v Guinea) (Prompt Release). Case No 1 (4 December 1997). URL: <https://www.itlos.org/en/main/cases/list-of-cases/case-no-1/> (дата звернення: 02.11.2021)

15. The «Saiga» (No 2) Case (St. Vincent v. Guinea), Order on Provisional Measures (11 March, 1998). URL: <https://www.itlos.org/en/main/cases/list-of-cases/case-no-2/> (дата звернення: 02.11.2021)

16. Rosenne, S., *Provisional Measures in International Law: The International Court of Justice and the International Tribunal for the Law of the Sea*, Oxford, Oxford University Press, 2005. 241 p.

17. Коваленко С. Г. Компетенция Международного Трибунала по морскому праву: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук :12:00:10. 2008. 27 с.

18. LaGrand Case, (Germany v United States of America) (Provisional Measures) ICJ Rep. URL: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/104/104-20010627-JUD-01-00-EN.pdf> (дата звернення: 05.11.2021)

19. Dispute concerning delimitation of the maritime boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh v. Myanmar). Judgment of 14 March 2012. URL: <https://www.itlos.org/index.php?id=108> (дата звернення: 10.11.2021)

20. Case concerning the Conservation and Sustainable Exploitation of Swordfish Stocks in the South-Eastern Pacific Ocean (Chile v. European Community). URL: <https://www.itlos.org/en/main/cases/list-of-cases/case-no-7/> (дата звернення: 10.11.2021)

21. Свиных Е.А., Свиных О.Ю. Разграничение морских пространств между Российской Федерацией и Королевством Норвегия в Баренцевом море и Северном Ледовитом океане. *Российский ежегодник международного права*, 2012. СПб., 2013. С. 133-148.

22. Dispute concerning delimitation of the maritime boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal. Declaration by Judge T. Treves. URL: <https://www.itlos.org/index.php?id=108> (дата звернення: 10.11.2021)

23. Кулик М. Встановлення критеріїв справедливості правового регулювання делімітації континентального шельфу. *Право України*. 2001. №7. С. 106–108.

24. Солнцев А.М. Практикум по международному экологическому праву. М., 2011. 159 с.

25. Гуцуляк В.Н. Российское и международное морское право (публичное и частное); Центр морского права; Ин-т государства и права РАН. Москва: Граница, 2017. 448 с.

26. Nandan S., Lodge M. W., Rosenne S. United Nations Convention on the Law of the Sea, A Commentary. Vol. 6. 2002. 132 p.

27. Компетенция Камеры по спорам, касающимся морского дна, регулируется разд. 5 ч. XI, ч. XV и Приложением VI к Конвенции ООН по морскому праву 1982 г. URL: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_r.pdf (дата звернення: 16.11.2021)

28. Шинкарецькая Г.Г. Тенденції розвитку судових засобів мирного розв'язання міжнародних спорів. М., 2009. 252 с.
29. Краснікова О.В. Конвенційний правовий режим діяльності на морському дні за межами національної юрисдикції. *Порівняльноаналітичне право*. 2013. № 4. С. 315–318.
30. Eiriksson G. The International Tribunal for the Law of the Sea. The Hague, 2000. 387 p.
31. Бойко І.С. Правотворча функція органів міжнародного правосуддя (на прикладі прецедентної практики Міжнародного трибуналу з морського права). Публічне право України: пошук оптимальних моделей правового регулювання: *матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Київ, 9–10 листопада 2018 року / ред. кол. І.С. Гриценко, Р.С. Мельник та ін. Київ: Видав. дім «Гельветика», 2018. С. 16–19.
32. Бучинська А.Й., Петровська Ю.Р., Правова характеристика консультативного висновку міжнародного трибуналу ООН з морського права про відповідальність держав за діяльність на морському дні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 10/2021. С. 571-574
33. Абашидзе Х.А., Солнцев А.М. Сюняева М.Д. Консультативное заключение международного трибунала по морскому праву об ответственности государств за деятельность на морском дне за пределами национальной юрисдикции. *Государство и право*, 2012, № 7, С. 72–81.
34. OudeElferink A.G.. The Regime of the Area: Delineating the Scope of Application of the Common Heritage Principle and Freedom of the High Seas. *The International Journal of Marine and Coastal Law*. Vol. 22, 2007. No 1. P. 143-176.
35. Anderson D. Modern Law of the Sea: Selected Essays. Leiden; Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2008. 623 p.
36. Хубиева М.Р. Практика международных судов и арбитражей, предусмотренных в Конвенции ООН по морскому праву 1982 г.: автореф. дисс.к.ю.н. М., 2012. 31 с.

37. Mingay G.. Article 82 of the LOS Convention – Revenue Sharing – The Mining Industry’s Perspective. *The International Journal of Marine and Coastal Law*. Vol. 21. 2006. No 3. URL: https://brill.com/view/journals/estu/21/3/article-p263_1.xml?ebody=previewpdf-49929 (дата звернення: 20.11.2021)

38. Wolfrum R. Common Heritage of Mankind. On-line version of Max Planck Encyclopedia of International Law. URL: www.mpepil.org. (дата звернення: 20.11.2021)

39. Пасічник Я.С. Вирішення морських спорів міжнародними судовими органами. *Часопис Київського університету права*. 2013/1. С.352-356.

40. Резолюция II, регулирующая предварительные капиталовложения в первоначальную деятельность, связанную с полиметаллическими конкрециями. Морское право. Конвенция ООН по морскому праву. Изд-во ООН, Нью-Йорк, 1984. С. 251–259.

41. Vukas B. *The Law Of The Sea: Selected Writings*. Martinus Nijhoff Publishers, 2004. 368 p.